

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 29-11-2019

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 05-01-2020

Araştırma Makalesi / Research Article

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND EDUCATION (IJHE),
VOLUME 6, ISSUE 13, P. 291 – 318.

ULUSLARARASI BEŞERİ BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ (IJHE), CİLT 6,
SAYI 13, S. 291 – 318.

Anadolu Selçuklu Dönemi Mimari Yapılarında Turkuaz

Kifayet ÖZKUL¹

Özet

Mançurya vadisinden Tuna nehrine kadar olan alanı kaplayan Türkistan coğrafyasında birçok alanda kullanılan Turkuaz, 3. yüzyılda Hunlar 'da, 9-13. yüzyıllarda Karahanlılar' da, 11. yüzyıl İran topraklarında, 12-13. yüzyıllarda Anadolu'da Selçuklu ve sonrasında Osmanlı dönemlerinde takıdan süs eşyasına, dokumadan aksesuara kadar pek çok alanda kullanılmıştır. "Türk Rengi" olarak da anılan bu rengin "Turkuaz" olarak isimlendirmesi sonraki zamanlarda olmakla birlikte kullanım alanı Türklerin olduğu her yer, Türklere ait mimari ve sanat eserleridir. Turkuaz; özellikle Anadolu Selçuklu dönemi çini bezemelerinde kullanılarak taşlara can, mimari yapılara ruh kazandırarak âdeta Türk sanatının konuşan dili olmuştur. Anadolu Selçuklu dönemi mimari yapılarında kullanılmış olan Turkuazın tek renk olarak kullanılmasından ara ara gösterdiği renk değişkenliğine kadar pek çok özelliği, figürler ve motifler arasında yer aldığı alanlar ortaya konularak ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Selçuklu, Mimari, Turkuaz, Renk.

Turquoise in Architectural Structures Of Anatolian Seljuk Period

Abstract

Turquoise is used in Turkestan geography covering the area from Manchuria valley to Danube river. century in the Karahanlılar, 11th century Iranian territory, 12-13. century in the Seljuks in Anatolia and the region in the Ottoman period, jewelry, ornaments, weaving in many areas ranging from accessories. Also known as "Turkish Color Ren, this color is called" Turquoise.. Turquoise; especially in the Anatolian Seljuk period tile decoration can be used for stones, architectural structures by gaining soul. Turquoise which is used in architectural structures of Anatolian Seljuk period should be used as one color.

Keywords: Anatolia, Seljuk, Architecture, Turquoise, Color.

Giriş

11. yüzyıl ortalarında Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt zaferi sonrası Bizans ordularını bozguna uğratmasından ardından (Koçak, 2017; s. 81), Anadolu'ya gelen Türk boyları, gelirken yanlarında getirdikleri ilim adamları, sanat ve zanaat erbabının da katkılarıyla önceki yaşamlarında edindikleri kültürel birikimlerini ve becerilerini Anadolu'daki kültürle

¹Öğretim Görevlisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, E-posta: kifayet.ozkul@istanbul.edu.tr.

harmanlamışlardır. Teknik, üslup ve bezemelerdeki çeşitlilikle zengin bir repertuvara sahip olmuşlar, yeni bir kültür ve sanat ortamı oluşturmaya başlamışlardır. Anadolu'nun fethinde bulunan Türk Beyler ve komutanlar, kısa sürede alınan bölgelerde ilk beyliklerini kurarak imar faaliyetine girişmişlerdir (Özkul, 2000; s. 57). Selçuklular, Haçlı seferleri ve hâkimiyet mücadeleleri yüzünden sanat dünyasına çok fazla bir katkıda bulunmasalar da daha sonraları imar faaliyetleri için daha uygun ortam oluşması sebebiyle mimariye büyük önem göstermişlerdir. Önce İznik daha sonra Konya merkez olmak üzere Beyşehir, Akşehir, Kayseri, Sivas, Erzurum, Afyon, Tokat, Amasya, Malatya ve Alanya'da başlayan hızlı yapılaşma, Sultan I. Alaeddin Keykubad'ın hükümdarlık yıllarında doruğa ulaşarak, İslam dünyasına Selçuklu stilini kazandırmıştır. Selçuklu dönemi sanatının karakteristik özelliklerinin olduğu ve zirveye ulaştığı dönem, 1150 – 1277 yılları arasındaki Anadolu Selçuklularının Anadolu'yu bir baştan bir başa imar ettikleri dönemdir (Özkul, 2018; s. 231). Mimari yapılarda ve süslemelerdeki uygulamalarda Anadolu Selçukluları kendi tarihinden, Büyük Selçuklu sanatlarına ait köklerden beslenmiştir (Aslanapa, 1993: 101). Türk örfü, gelenekleri ve kültürü, İslam medeniyeti ile mecz olmuş, Anadolu'yu kısa bir zaman diliminde yepyeni bir çehreye bürümüştür (Öney, 1976; s. 7).

1. Anadolu Selçuklu Mimari Yapıları

Anadolu Selçuklu Devleti iç ve dış karışıklıklar geçirdikten sonra, 1092-1178 yılları arasında Sivas, Kayseri ve Malatya'da Danişmendliler, 1098-1234 yılları arasında Hasankeyf, Mardin, Harput, Diyarbakır'da Artuklular, 1092-1202 yılları arasında Erzurum'da Saltuklular, 1118-1252 yılları arasında Erzincan, Kemah, Şebinkarahisar ve Divriği'de Mengüçükler olmak üzere, ilk Türk mimari eserleri oluşturmuşlardır (Aslanapa, 1993; s. 101).

Mimari yapılarda yüzeyin değerlendirilmesinde, süslemelerde farklı teknikler uygulamışlardır.

- Binanın yapım sürecinde kullanılacak malzemenin doğal renk ve dokusu ile yapım tekniğinin özelliklerinden faydalanılarak, yüzeyler üzerinde bezeme etkisi oluşturulmuştur.
- Yapım sürecinden sonra yapı başka malzeme ve biçimlerle bezenmiştir. Duvar yüzeyleri fresk, mermer, renkli taşlar, mozaik, çini, alçı mukarnaslar, gibi farklı malzemeler kullanılarak kaplanmıştır.
- Yapım sürecinden sonra bezeme amacıyla yontma, kazıma gibi işlemler yapılmıştır. (Berktaş, 2005; s. 98).

1.1. Bânîler ve Uygulayıcılar

Anadolu Selçuklu mimarisinde Bânîler; sultanlar, vezirler, beyler ve komutanlardan oluşmaktadırlar. Bu devlet adamlarından en önemlisi Vezir Sahib Ata Fahrüddin Ali'dir. Anadolu'nun pek çok yerinde kalıcı eserler bırakmıştır (Koçak, 2008: 35). Baniler saray çevresi ve yöneticiler arasından gelse de aralarında din adamları, ahiler, tacirler ve doktorlar olmak üzere toplumun diğer kesiminden de bulunmaktadır (DURUKAN, 2002: 475). Her devirde olduğu gibi iktidarda güç gösterisi ve prestiji olan mimaride bayındırlık ve imar işlerine bakan, bütün yapı işlerinin sorumlusu, organize edici ve denetleyicisine emîr-i mimar denilmektedir ve saraya bağlıdırlar. Tüm bu mimari faaliyetlerin banileri olduğu gibi mimarları ve sanatçıları (nakkaş ve tasarımcı), taş ustaları, duvarcı ustaları ve vasıfsız işçileri de bulunmaktadır (Algan, 2008; s. 2).

Hem sanat eserlerini yaptıran banilerin, hem de sanatçının hayatını bütünüyle dinin şekillendirdiği bu dönemde oluşturulan eserlerde, sanatçı bir şeyleri anlatmak için sembolleri, figürleri, tabiattan esinlendiği motifleri seçmiş, kompozisyonlarında onları uygulamıştır.

2. Anadolu Selçuklu Sanatının Kaynakları

Anadolu Selçuklu sanatının alt yapısında karşımıza çıkan gelenek, toplum yapısı, inanç sistemi ve fethedilen yerlerden edinilen kültürel etkiler bu uygarlığın oluşumunun mimari taşlarıdır. Anadolu Selçuklu kültürünün oluşum sürecini daha iyi anlamak için Orta Asya, İran, Suriye, Kafkasya ve Anadolu'nun kendi kültürünü daha iyi tanımak gerekmektedir. Anadolu'ya gelen Türklerin, yerleştikleri topraklarda buldukları ile yaşadıkları topraklardan beraberlerinde getirdiklerinin harmanlanması sonucunda Anadolu Selçuklu sanatı biçimlenmiştir (Başkan, 1990; s. 26).

Anadolu Selçukluları, İslam öncesi dönemden kültürleri içinde kalmış olan bazı inanışlarını da süslemelerine yansıtılmışlardır. İslam öncesi devrine ait motifler milli kültürün etkisiyle gelişmiştir, İslamiyet'in kabulünden sonra da bu motifler daha zengin hale gelmiştir. İslam dini içerisine giren Türklerin, ortak motifleri benimsemeleri ve onları kendi özellikleri çerçevesinde uygun hale getirmeleri, zengin ve çeşitli bir motif portföyünün oluşmasına olanak sağlamıştır (Mülayim, 1982; s. 79).

3. Turkuaz

Tüm dünyada kabul edilmiş ve yüzyıllardır sözcük olarak kullanılan turkuaz, uluslararası taş ve renk terminolojilerinde aynı anlamı ifade eder. Dünya dillerinde Türkçe "Turkuaz"a

İngilizcede “Turquoise veTurquoise”, Fransızcada “Turquoise”, İspanyolcada “Turquesa”, Almancada “Türkis”, İtalyancada “Turchese” denilmiştir.

Turkuazın kimyasal bileşimi de şu şekilde ifade edilmiştir:

Kimyasal yapısı: $Cu(Al, Fe^{3+})_6[(OH)_4I(PO_4)_2]_2 \cdot 4H_2O$.

Kırılım indeksi: 1.610-1.650

Çift kırılım: +0.00

Emilim tayfi: (60),23, (422)

Özgül Ağırlık: 2.6 - 2.91

Sertlik: 5 - 6

1812 yılında Alman mineralist Friedrich Mosh'un ortaya koymuş olduğu Mosch ölçüsüne göre turkuaz taşının sertliği 5-6 arası olmalıdır. Yoğunluğu ise 2.13-2.8 arasındadır (İrepoğlu, 2019; s. 31). Yeşil ağırlıklı turkuazda (firuze), kurşun oksit oranı yükselir. Açık mavi ağırlıklı turkuazda alkali oranı fazladır. Turkuaz taşı kuruduğunda bünyesindeki suyun azalması oranında rengi yeşile dönmektir. Gözenekli olması nedeniyle içindeki suyu dışarı atması mümkündür ve dışarıdan temas ettiği su veya kimyasal sıvıyı emmesi de mümkündür ve bu yüzünden renk değiştirebilmektedir. Turkuazın kendine benzeyen bazı taşlardan ayıran belirgin özelliği, üzerinde beyazımsı çatlakların veya altın renkli lekelerin bulunmasıdır (Resim1-2).

Turkuazın ton farklılıklarına sahip olmasının ana etkenleri de şöylece ifade edilebilir;

- Sır yapısındaki alkali ve kurşun oksidin birbirine oranları.
- Sır yapısında kullanılan bakır oksidin miktarı.
- Sır yapısında kullanılan çinko oksit, bor oksit, kalay oksit, alüminyum oksit gibi oksitlerin oranlarının birbiri ile ilişkisi.
- Fırınlama atmosferi.
- Alt yapının beyazlığı ya da sarımtırak olmasıdır (Atalay ve Güler, 2001; s. 46).

Resim 1: Turkuaz Renkli Taş
Renkli Taş

Resim 2: Turkuaz, Yeşile Yakın Firuze
Renkli Taş

3.1. Turkuazın Elde Edilişi ve Çıkarıldığı Topraklar

Turkuaz, bakır açısından zengin, kuru, kıra, asitli yersularının bulunduğu bölgelerden çıkarılmaktadır. Bu asitli suların alüminyum ve fosfor minerallerinin tepkimesi sonucu turkuaz taşı oluşmaktadır. En kaliteli Turkuaz, İran'da Nişabur ve Damghan'da çıkarılmaktadır. Afganistan'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde New Mexico, Utah, Arizona, California, Colorado ve Nevada'da, Meksika'da Sonora ve Zacatecas'da, Mısır'da Sina Yarımadasında, Çin'de Hubei, Tibet'te Ganshan ve Lhasa, Avustralya 'da Victoria ve New South Wales, Özbekistan'da Semerkant, Tanzania, Peru, Şili'deki madenlerde de çıkarılmaktadır (İrepoğlu, 2019; s. 31).

3.2. Turkuazın Sağlık ve Manevi Terapi Özelliği

Eski Türklerde güneşin doğudan doğmasından dolayı doğu kutsal yön olarak görülmüştür ve gök rengi olan mavi ve tonlarında anlam bulmuştur. Gök rengi olan mavinin birçok çeşitlemesini bünyesinde bulunduran “Yaratılış Destanı” ve “Oğuz Kağan Destanı”nda kutsal sayılan mavi-yeşil renklerin birleşimlerini yansıtan turkuaz taşı da bu bağlamda sevilerek kullanılmıştır (İrepoğlu, 2019; s. 21).

Turkuaz, yeşil ile mavinin bir araya gelmesiyle oluştuğundan dolayı, her iki rengin de olumlu özelliklerini kendinde toplamıştır. Mavinin sakinliği, derinliği ve dinginliği ile yeşilin dengesi ve yaydığı enerjisinden doğan ışınları barındırmaktadır. Birçok kadim kültürde turkuazın koruyucu ve tılsımlı gücüne inanılmıştır. Rahatlatıcı özelliği kabul edilmiştir. Dinlendirici ve sakinleştirici olan turkuaz, baş ağrısı, alerji, tahriş, kesik ve yanık gibi rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Turkuazın dikkat ve konsantrasyonu da toplamaya yarayan özelliği de bulunmaktadır. Nazara karşı olmasıyla da takılarda, giysilerde, süslemelerde ve birçok alanda kullanılmıştır.

Turkuaz taşını diğer taşlardan ayıran özelliklerden bir tanesi de kendini takan kişi ile arasındaki iletişimidir. Turkuaz zaman içerisinde kişinin vücut ısısı teni ve vücut yağı ile temas ettiğinde renginde değişiklikler görülmektedir (İrepoğlu, 2019; s. 3).

4. Anadolu Selçuklu Dönemi Mimari Yapılarında Turkuaz

Türkler, Anadolu'yu yurt edinme sürecinde deneyim, bilgi ve geleneklerine bağlı kalmışlar ancak yeniliklere ve yeni sentezlere de açık olmuşlardır. Anadolu Selçukluları ve Beylikler dönemi bezemelerinde turkuaz vazgeçilmez renk olarak kullanılmıştır. Selçukluların mimari yapılarının dış kısımlarında kullanılan sırlı tuğlalarda, bitkisel motifler, geometrik süslemeler ve yazı ile oluşturulan mozaik bezemelerde, turkuaz ve mavi renk hâkimdir. Yapıların iç kısımlarında ise süslemelerde özellikle kullanılan mozaik ve çinilerde turkuaz bir mücevher gibi iç mekânı donatmıştır. Selçuklular severek ve her yerde kullandığı turkuaz ile sanata mühür vurmuşlardır.

Anadolu Selçuklu döneminde minarelerde, cami, mescit, medrese duvarlarında, kemerlerde, portallerde, pencerelerde, eyvanlarda mihraplarda, kubbe ve kubbe geçişlerinde, lahitlerde, saraylarda kullanılmış olan turkuaz, bu mimari yapılarda farklı tekniklerde uygulanmıştır. Mimariye özellikle minarelerde sırsız ve sırlı tuğla olarak uygulanan alanlarda, sırlı tuğlada sır rengi olarak en çok turkuaz ve seyrek olarak da mavi ve patlıcan moru renkleri kullanılmıştır. Sırlı tuğla Selçuklu mimarisinde yaygın bir tekniktir ve özellikle turkuazın bakır oksitli firuzeye yakın rengi kullanılmıştır (Resim 3), (Öney, 1976; s. 9).

Resim 3: Sivas Gök Medrese Minaresi, Sırsız ve Sırlı Tuğla Bezeme Tekniği.

Tek renk sırlı desensiz çiniler ve yıldızlı çinilerde kullanılan turkuaz, yapı içlerinde düz duvarları kaplamak için kullanılmıştır. Kabartma olarak uygulanan çinilerde, kitabe ve yazılı yüzeylerde kullanılmıştır. Mimariye bağlı ve özellikle yapıların içinde kullanılan çini mozaik tekniğinde ve kaşıtraş dediğimiz sahte ini mozaik tekniğinde turkuaza çokça rastlamaktayız (Resim 4), (Öney, 1976; s. 11).

Resim 4: Konya Karatay Medresesi, Düz-Tek Renkli ve Yıldızlı Çiniler.

İslam ve Anadolu Türk çini sanatında en yaygın olan teknik sıraltı tekniğidir. Sıraltına uygulanmış olan ve iç mekânda kullanılan çinilerde iki farklı sırlama yapılmıştır. Birincisinde desen siyah renkle boyanmış ve üzerine turkuaz sırlama yapılmıştır. İkincisinde desenler turkuaz, mor, mavi, siyah renkler ile boyandıktan sonra şeffaf sırla sırlanmıştır (Resim 5), (Öney, 1976; s. 11).

Resim 5: Kubad Abad Sıraltı Tekniğinde Çini.

Diğer bir teknik olan Lüster, sır üstü tekniğinde uygulanmış çinilerde ise genellikle mat beyaz sır üzerine desenleme yapılmıştır, lakin nadirde olsa kobalt mavisi, yeşil ve patlıcan moru renkli sırların yanında turkuaz da kullanılarak, sırlı olan bu çiniler üzerine de desenleme yapıldığı görülmüştür (Resim 6), (Öney, 1976; s. 12).

Resim 6: Çinili Köşk Müzesi, Lüster Tekniğinde Çini.

Yine aynı dönem tekniği olan Konya Alâeddin Sarayında rastladığımız Minai tekniğinde, yedi renk kullanılmıştır. Renklerin bir kısmı sır altına bir kısmı sır üstüne uygulanmıştır (Bakır, 1999; s. 10). Sır altına mor, mavi, yeşil ve turkuaz kullanılırken, şeffaf sırlama yanında nadirde olsa lacivert ve turkuaz sır kullanıldığı da görülmüştür (Resim 7).

Resim 7: Konya Alâeddin Sarayı, Minai Tekniği Çini.

5. Çini Sanatında Turkuaz

Anadolu Selçuklu mimarisinde 13. yüzyıl başlarından itibaren gerek taş ve alçı süslemelerde gerekse çini süslemelerde zengin desen anlayışı kendini göstermiştir. Çini teknikleri daha çok cami, medrese, türbe gibi dini eserlerde ve saraylarda süsleme unsuru olarak kullanılmıştır (Yetkin, 1986; s. 27). Mimari yapılarda bezeme olarak kullanılmış olan çiniler, bize dönem ve yaşayış hakkında ipucu verirken, uygulanmış olan insan figürleri, hayvansal figürler, bitkisel motifler, geometrik tasarımlar, kullanılan renkler ve turkuazın göz alıcılığı ile hayranlık uyandırmaktadır. Mimari yapıların dış kısmı sırlı ve sırsız tuğlalarla, iç kısmı mozaik, sahte mozaik, altıgen ve sekizgen, dört kollu, sade ve altın varaklı çini bezemelerle donatılmıştır. Serbest fırça darbeleri ile figürleri ve motifleri işleyen sanatçılar, turkuaz ve diğer renkler ile birlikte ustalıkla kullanmışlardır. Bu çini örneklerinde turkuaz kimi yerde maviye yakın, kimi yerde de yeşile yakın tonlama olarak kullanılmıştır. Yeşile yakın olan turkuaza firuze de

denmektedir (İrepoğlu, 2019; s. 2). Anadolu Selçuklu dönemi çini, seramik ve cam uygulamalarında renk skalalarında turkuaz (firuze) vazgeçilmezdir. Mor, kobalt mavisi, siyah ve toprak rengi ile birlikte bütünlük sağlamış ve kullanıldığı alanlarda karakteristik yapısı göze çarpan ve imzasını atan renk olmuştur (İrepoğlu, 2019; s. 119).

Özellikle bugün Karatay Medresesi Müzesi'nde sergilenen, Kubadabad büyük ve küçük sarayda uygulanmış olan sıraltı çinilerde turkuaz iki türlü kullanılmıştır. Bazı çinilerde zeminde siyah boyanmış olan desenin üzerine renkli sır olarak uygulanırken, diğer çinilerde de zeminde desenlerde kullanılarak şeffaf sır altına uygulanmıştır (Resim 8-11), (ARIK, 2000; s. 82).

Resim 8: Kubadabad Küçük Saray, Saray,

Depo çinileri, Karatay Medresesi Müzesi. Müzesi.

Resim 9: Kubadabad Büyük Saray,

Kuş Figürü, Karatay Medresesi

Resim 10: Kubadabad Büyük Saray, Turkuaz (Firuze),

Siren Figürü, Karatay Medresesi Müzesi.

Resim 11: Kubadabad Büyük Saray,

Tavus kuşu Figürü, Karatay Medresesi Müzesi.

6. Mimaride Turkuazın Kullanıldığı Yapılar

Anadolu Selçuklu dönemi çini sanatının özellikle 13. yüzyılda mimarının doruğa ulaştığı devirde geliştiğini görmekteyiz. Bu dönemde camiler, mescitler, medreseler, türbeler, saraylar sırlı tuğla, çini mozaik ve çini ile taçlandırılmıştır (Öney, 1987; s. 45).

Konya Alâeddin Cami, I. Rükneddin Mesut zamanında 1116-1156 yılları arasında yapımına başlanmış ve I. Alâeddin Keykubad zamanında 1221 yılında tamamlanmıştır. Hoçenli Abdullah Gaffar oğlu Yusuf ile Şamlı Havlan oğlu Muhammed yapmışlardır. Caminin tavanında ve mihrabında turkuazın hâkim olduğu çiniler Kerimüddin Erdişah tarafından yapılmıştır (Resim12-14), (Karpuz, 2012; s. 386).

Resim 12: Konya Alâeddin Cami Kubbe, Mozaik Çini.

Resim 13-14: Konya Alâeddin Cami

Mihrap, Mozaik Çini, Detay.

Siirt Ulu Cami 1129 yılında Muguziddin Mahmut tarafından yaptırılmıştır (Karpuz, 2012; s. 563). Minarede sırlı tuğla ile yapılmış geometrik örgülerden oluşan süslemeler görülmektedir. Mihrap kısmı turkuaz tek renk çinilerden kesilmiş, geometrik motifler ile bezenmiştir (Resim 15-16).

Resim 15: Siirt Ulu Cami Minaresi, Mozaik Çini. Mihrap.

Resim 16: Siirt Ulu Cami

Kayseri Güllük Medresesi, Keykavus zamanında Yağıbasanoğlu Muzafferiddin Mahmud'un kızı Adsız Elti Hatun tarafından 1211 yılında yaptırılmıştır. Geometrik desenler, bitkisel motifler ve yazıları ile abidevi mihrap, Turkuazın ihtişamını gözler önüne sermektedir (Resim 17-18), (Karpuz, 2012; s. 332).

Resim 17: Kayseri Güllük Medresesi, Mihrap. Mihrap, Detay.

Resim 18: Kayseri Güllük Medresesi, Mihrap, Detay.

Konya Hatuniye Cami, 1213 yılında Ahmet El Arusi'nin kızı Devlet Hatun tarafından yaptırılmıştır. Günümüze minaresinde ve minaredeki yazının çerçevesinde bir miktar turkuaz mozaik çini kalarak gelmiştir (Resim 19-20), (Karpuz, 2012; s. 402).

Resim 19: Konya Hatuniye Cami, Minare. Kenarı.

Resim 20: Konya Hatuniye Cami, Yazı Kenarı.

Sivas, Şifaiye Medresesi Sultan I. İzzeddin Keykavus tarafından 1217 yılında yaptırılmıştır. Kendisi 1220 yılında vefat edince buraya defnedilmiştir (Karpuz, 2012; s. 597). Dış cephedeki çini süslemelerinde turkuaz ve kahverengi hâkimdir (Resim 21-22).

Resim 21: Sivas, İzeddin Keykavus Darüşşifahanesi.

Resim 22: Sivas, İzeddin Keykavus

Darüşşifahanesi, Detay.

Beyşehir Kubad Abad Sarayı, Sultan I. Alâeddin Keykubad tarafından 1220-1236 yılları arasında yaptırılmıştır. Selçuklunun bilinen en eski sarayıdır (Karpuz, 2012; s. 456). Duvarları, yıldız ve dört kollu çinilerle kaplanmıştır, fakat günümüze kadar gelememiştir. Çinileri yurt içinde Konya Karatay Müzesinde sergilenmektedir (Resim 23-24).

Resim 23: Beyşehir, Kubad Abad Sarayı,
Sarayı,

Büyük Saray, Yıldızlı Çinileri.

Resim 24: Beyşehir, Kubad Abad

Büyük Saray, Depo Çinileri.

Malatya Ulu Cami, Sultan I. Alâeddin Keykubad döneminde, Mansur Bin Yakup tarafından Yakup bin El-Malati için 1224 yılında yaptırılmıştır (Karpuz, 2012; s. 478). Camide günümüze kadar gelebilen, turkuaz ağırlıklı geometrik, Bitkisel Motifli, Yazılardan oluşan çini mozaikleri bulunmaktadır (Resim 25-26).

Resim 25: Malatya Ulu Cami, Detay.
Cami, Detay.

Resim 26: Malatya Ulu

Akşehir Taş Medrese, Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından 1250 yılında yaptırılmıştır. Yapıldığı yıllarda çini kaplı olduğu bilinen caminin kubbe içi madalyon, mihrap ve minarede turkuaz çiniye rastlanmaktadır (Resim 27-28), (Karpuz, 2012; s. 443).

Resim 27: Konya Akşehir Taş Medrese, Minare. **Resim 28:** Konya Akşehir Taş Medrese, Kubbe İçi.

Konya, Bulgur Tekke Mescidi yapım tarihi bilinmemekle birlikte çini mozaik tekniği kalıntıları göz önüne alınarak 13. yüzyıl sonuna ve Selçuklu devrine tarihlemek yanlış olmamaktadır (Altun, 1971; s. 53). Mescidin iç kısmında düz çiniler ve geometrik çiniler hâkimdir, Pencere kemer köşelikleri ve alınlıklarına, turkuaz ve lâcivert renkli çini mozaiklerden oluşan geometrik kompozisyonlar islenmiştir (Resim 29-30), (Karpuz, 2012; s. 392).

Resim 29: Konya, Bulgur Tekke Mescidi,

Resim 30: Konya, Bulgur Tekke Mescidi,

Mihrap ve Duvar Çinileri.

Pencere ve Alınlığı.

Tokat Ali Tusi Kümbeti, Selçukluda önemli bir devlet adamı olan Ebul Kasim bin Ali el Tusi türbeyi 1233 yılında kendisi için yaptırmıştır. Günümüze pencere alınlıklarında bulunan turkuaz çiniler dökülmüş vaziyette gelmiştir (Resim 31-32), (Karpuz, 2012; s. 671).

Resim 31: Tokat Ali El Tusi Kümbeti, Alınlığı.

Resim 32: Tokat Ali El Tusi Kümbeti, Pencere

Akşehir’de Küçük Ayasofya Mescidi 1235 yılında Ömer oğlu Şemseddin Hasan tarafından yaptırılmıştır. Kubbe kasağında ve Pencere alınlığında turkuaz ve mor çiniler bulunmaktadır (Resim 33-34), (Karpuz, 2012; s. 448).

Resim 33: Konya Akşehir Küçük Ayasofya Mescidi, Pencere Alınlığı, Detay.

Resim 34: Konya Akşehir Küçük, Ayasofya Mescidi, Kubbe Kasağı,

Konya, Sırçalı Medrese, 1243 yılında Selçuklu emiri Bedreddin Muslih tarafından, mimar Muhammed bin Muhammed El-Tusiye yaptırılmıştır. Sırçalı Medrese’nin zengin sırlı tuğla ve mozaik çini bezemelerinde turkuaz, yapının her yerinde muhteşem bir şekilde göz almaktadır (Resim 35-36), (Karpuz, 2012; s. 403).

Resim 35: Konya Sırçalı Medrese.
Medrese, Detay.

Resim 36: Konya Sırçalı

Karatay Medresesi, 1251 yılında Sultan II. İzzeddin Keykavus devrinde Emir Celâlettin Karatay tarafından yaptırılmıştır. Mimarı bilinmemektedir. 1955 yılından itibaren “Çini Eserleri Müzesi” olarak hizmet vermektedir. Kubad Abad sarayında bulunan çiniler burada sergilenmektedir. Mozaik çini tekniğinin en muhteşem olanlarını sergileyen bir yapıdır (Karpuz, 2012; s. 405). Kubbesinin alt kısmından tepe kısmına kadar mükemmel bir şekilde düzenlenmiş 24 kollu geometrik motiflerde turkuazın derinliği göze çarpmaktadır Ahmet Hamdi Tanpınar bir yazısında, Karatay Medresesinin “Yüzlerce güneşi ve yıldızı ile küçük bir Kehkeşan gibi parlayan çini tavanı” şeklinde betimlemiştir (Resim 37-38).

Resim 37: Konya Karatay Medresesi.
Medresesi,

Resim 38: Konya Karatay

Kubbe, Pandantif, Kubbe Detay.

Konya Sahip Ata Külliyesi, 1258-1283 tarihleri arasında Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali, mimar Abdullah oğlu Kelük'e yaptırmıştır. Turkuaz mozaik çinilerle kaplı olan mihrabı, kufi yazılı kuşaklar, kubbe içi detaylar, pandantifler, kemerler günümüze kadar gelen en güzel örnekler arasında yer almaktadır. Sahip Ata'nın şehit olan iki oğlu Nasreddin Hasan ve Tacettin Hüseyin'in bulunduğu türbe de her yer düz, geometrik ve yazı bezemeli turkuaz çinilerle kaplanmıştır (Resim 39-41), (Karpuz, 2012; s. 388).

Resim 39: Konya Sahip Ata Cami.

Resim 40-41: Konya Sahip Ata Cami, Detay.

Konya İnce Minareli Medrese, 1264 Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından mimar Abdullah oğlu Kelük'e yaptırılmıştır. Minare gövdesi köşeli turkuaz ve mavi sırlı tuğladan yapılmış çift şerefelidir (Resim 42-43), (Karpuz, 2012; s. 407).

Resim 42: Konya Sahip Ata Cami, Minare.

Resim 43: Konya Sahip Ata Cami, Detay.

Akşehir Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, 1268 yılında Seyyid Mahmut Hayrani için yaptırılmıştır. Üzerindeki dilimli külahta turkuaz mozaik çiniler bulunmaktadır (Resim 44-46), (Karpuz, 2012; s. 449).

Resim 44-46: Akşehir Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, Detaylar.

Sivas Çifte Minareli Medrese, 1271 yılında Şemseddin Mehmed Cüveyni tarafından yaptırılmıştır. Günümüze giriş kapısı ve minareleri ulaşmıştır (Karpuz, 2012; s. 586). Minarelerinde Turkuazın hakim olduğu mozaik çiniler görülmektedir (Resim 47-48).

Resim 47: Sivas Çifte Minareli Medrese Detay.

Resim 48: Sivas Çifte Minareli Medrese Detay.

Sivas Gök Medrese, 1271 yılında Vezir Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından Kelük Bin Abdullah'a yaptırılmıştır. İlk yapılışından günümüze kadar turkuaz - mavi çinileri sebebiyle Gök Medrese denilmiştir (Resim 49-50), (Karpuz, 2012; s. 587).

Resim 49: Sivas Gök Medrese Minare.

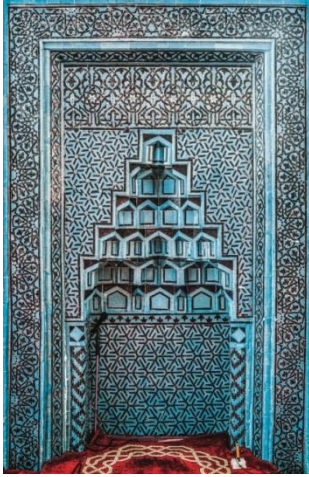
Resim 50: Sivas Gök Medrese, Minare.

Sivas Buruciye Medresesi 1271 yılında II.Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından Veziri Hibetullah Burucerdioğlu Muzaffer Bey tarafından yaptırılmıştır (Karpuz, 2012; s. 590). Daha sonra medresenin giriş kapısının sol tarafındaki Selçuklu Veziri Hibetullah Burucerdioğlu Muzaffer Bey ve iki oğlunun medfun bulunduğu türbe yaptırılmıştır. Türbenin içerisinde turkuaz mozaik çinilerle bezenmiş kubbe bulunmaktadır ve restorasyonu beklemektedir (Resim 51).

Resim 51: Sivas Muzaffer Burucerdi Türbesi.

Konya Şeyh Sadreddin Konevi Cami, âlim Sadreddin Konevi için 1274-1275 yılları arasında yaptırılmıştır. Banisi ve mimarı bilinmemektedir. İlk yapıldığında içi çini bezemelerle kaplı olan caminin şu an sadece turkuazın yoğun olduğu, bitkisel motifler, geometrik desenler ve yazı ile bezenmiş çini mihrabı kalmıştır (Resim 52-53), (Karpuz, 2012; s. 391).

Resim 52: Konya Sahip Ata Cami, Mihrap.
Cami, Detay.

Resim 53: Konya Sahip Ata

Tokat Gök Medrese, 1277 yılında Vezir Muineddin Süleyman Pervane tarafından yaptırılmıştır, Turkuaz ve mavi rengin hâkim olmasından dolayı Gök Medrese denilmiştir (Resim 54-55), (Karpuz, 2012; s. 662).

Resim 54: Tokat Gök Medrese, Avlu İçi. Detay.

Resim 55: Tokat Gök Medrese, Detay.

Afyonkarahisar Çay Taş Medresesi, 3. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında 1278 yılında Ebu'l Mücahid Yakup oğlu Yusuf Bey tarafından mimar Oğul beye yaptırılmıştır. Medresenin içindeki çiniler yeşile dönük turkuaz (firuze), geometrik desenler ve yazı kullanılmıştır (Resim 56-57), (Karpuz, 2012; s. 38).

Resim 56:Konya Sahip Ata Cami.

Resim 57: Konya Sahip Ata Cami, Detay.

Amasya Torumtay Türbesi, diğer adı ile Gök Medrese, Amasya Valisi Seyfeddin Torumtay bin Abdullah tarafından 1278 yılında yaptırılmıştır. Yapıda düz turkuaz çiniler ve geometrik desenli çiniler dikkat çeker (Resim 58-59), (Karpuz, 2012; s. 75).

Resim 58: Amasya Gök Medrese.

Resim 59: Amasya Gök Medrese, Detay.

Konya Sahip Ata Türbesi, Selçuklu veziri Sahip Ata tarafından kendinden evvel vefat eden iki oğlu için 1283 de yaptırmıştır. İçerisinde 6 adet çini sanduka bulunmaktadır. Turkuaz rengin yoğun kullanıldığı görülmektedir (Resim 60-61), (Karpuz, 2012; s. 424).

Resim 60: Konya Sahip Ata Türbesi.
Detay.

Resim 61: Konya Sahip Ata Türbesi,
Detay.

Ankara Aslanhane (Ahi Şerafettin) Cami, Ahi Şerafettin tarafından 13. yüzyıl başında yaptırılmış, 1289–1290 yılları arasında tamir ettirilmiştir. Türbe duvarına gömülü bir antik aslandan dolayı Aslanhane adını almıştır. Camide Mihrap çini mozaik tekniğinde yapılmıştır ve yine turkuazın muhteşem duruşu karşımıza çıkmaktadır (Resim 62-63), (Karpuz, 2012; s. 84).

Resim 62: Ankara Aslanhane Cami, Mihrap.
Detay.

Resim 63: Ankara Aslanhane Cami,
Detay.

Erzurum Çifte Minareli Medrese ve Kümbeti, Sultan I. Alaaddin Keykubad'ın eşi Hunad Hatun tarafından 1285-1290 yılları arasında yaptırıldığı düşünülmektedir. (Karpuz, 2012; s. 228). Medresenin minare kısmında turkuazın hakim olduğu geometrik desenler ve kufi yazılardan oluşan süsleme bulunmaktadır, (Resim 64-65).

Resim 64: Erzurum Çifte Minareli Medrese. Medrese, Detay.

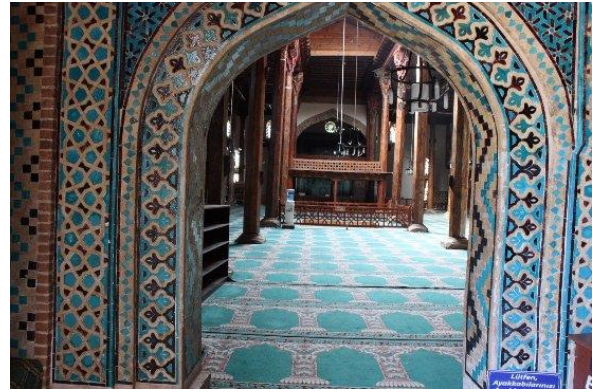

Resim 65: Erzurum Çifte Minareli

Konya Beyşehir Eşrefoğlu, 1299 yılında türbe, kervansaray ve hamam ile birlikte külliye şeklinde, Eşrefoğlu Emir Süleyman Bey tarafından yaptırılmıştır. Selçuklu ahşap camilerinin ve Selçuklu sanat üslubunun izlerini devam etmektedir. Çini mozaik mihrabı, geometrik desenler, turkuaz ile vurgulanarak uygulanmıştır (Resim 66-67), (Karpuz, 2012; s. 84).

Resim 66: Konya, Beyşehir Eşrefoğlu Cami, Mihrap.

Resim 67: Konya, Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Konya, Cemal Ali Dede Zaviyesi, Hz. Mevlana'nın dedesi ve binanın bânîsi kabul edilen Cemal Ali dedeye aittir. Mevlânâ'yla birlikte Konya'ya geldiği rivâyet olunmaktadır. "Turud Türbesi ve Mescidi" olarak da bilinen yapı, geçmişte mescit, tekke ve sıbyan mektebinden oluşan bir topluluk halinde iken, günümüze sadece mescit ve türbesi ulaşabilmiştir (Karpuz, 2012; s. 144). Binanın kapı girişinin etrafında ve pencere kenarlarında turkuaz geometrik desenler bulunmaktadır (Resim 68).

Resim 68: Konya, Cemal Ali Dede Zaviyesi.

Konya Akşehir Alaaddin Ulu Cami, daha evvel yapılmış lakin Sultan I. Alaaddin Keykubad tarafından genişletilmiştir. Mihrabı Selçuklu çini sanatının örneklerinden birine sahiptir (Resim 69-70), (Karpuz, 2012; s. 442).

Resim 69: Konya Akşehir Alaaddin Cami, Mihrap. **Resim 70:** Konya Akşehir Alaaddin Cami, Detayı.

Erzurum Yakutiye Medresesi, İlhanlı Hükümdarı Sultan Olcayto zamanında, Vali Hoca Kemalettin Yakut Gazani tarafından, Gazan Han ve Bulgu Han adına 1310 yılında yaptırmıştır (Karpuz, 2012; s. 228). Medresenin minare kısmında turkuazın göz alıcılığıyla hakim olan bir süsleme bulunmaktadır.

Resim 71:Erzurum Yakutiye Medresesi Minaresi. **Resim 72:**Erzurum Yakutiye Medresesi Minaresi.

Sonuç

Türkler, Anadolu Selçuklu döneminde yapmış oldukları pek çok mimari yapıda sırlı tuğlalarda, mozaik tuğlalarda, duvarda çinilerinde, takılarda, kullanım eşyalarında, giysilerde Turkuazı severek kullanmıştır. İç mekanı sade tutan, dış mekana ve mihrap kısmına daha önem veren Selçuklular, pencere alınlıklarında, minarelerde, mihrablarda, türbelerde, tonozlarda ve sarayda duvar çinilerinde yoğun olarak turkuaz kullanmışlardır. Döneme damgasını vuran ve neredeyse dönemin rengi olan turkuaz; maviye dönük ve yeşile dönük (firuze) olarak kendini göstermiştir. Kobalt mavisi, siyah, kahverengi, patlıcan moru ile birlikte kullanılarak yapıları süsleyen turkuaz; kufi yazılarda, figüratif bezemelerde, bitkisel motiflerde ana renk olarak karşımıza çıkmaktadır ve dönemin bütün zerafetini ve süsleme anlayışını gözler önüne sermektedir. Turkuaz, bütün taşların arasında da en iyi şifa taşı olarak görülmüştür Tıp literatüründe turkuazın tedavi edici yönü kabul edilir ve bu sebeple sıklıkla kullanılmaktadır. Hastaları sakinleştirici ve yatıştırıcı bir etkiye sahip olması en önemli özelliği olarak söylenebilir. Bu sebepten dolayı birçok psikiyatri hastanesinde duvarlarda ve hastane kıyafetlerinde turkuaz rengi kullanılmaktadır. Değişimin, dönüşümün ve dikkatin simgesi niteliğini taşıyan turkuaz, tüm tarih boyunca nazara karşı da kullanılmıştır. Turkuaz rengini seven ve kullanan insanların iletişime açık olduğu da gözlemlenmiştir. Sezgileri güçlü, kendine güvenen, genç ve dinamik gösteren etkisi ile de tercih edilen bir renktir. Dünya ülkeleri arasında da Turkuaz, “Türk Rengi” olarak bilinmektedir.

Kaynakça

- Algan, N. (2008). *Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisi Taş Yüzey Süslemelerinin İncelenmesi ve Seramik Yorumları* (Sanatta Yeterlilik Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı, İzmir.
- Altun, A. (1971). *Konya'da Bulgur Tekkesi, Sanat Tarihi Araştırmaları VI*, Ayrı Baskı.
- Arık, R. (2000). *Kubadabad*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aslanapa, O.(1993). *Türk Sanatı*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Atalay, M. C. ve Güler, K. (2001). “Taş Çini Tekniği Ve Bir Turkuaz Uygulaması”. *Kalemişi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 41-53.
- Bakır, T. S. (1999). *İznik Çinileri ve Gülbenkyan Koleksiyonu*. Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2338.

- Başkan, S. (1990). Ortaçağ Anadolu'sundaki Türk Sanatının Oluşumu. *Kültür ve Sanat Dergisi*, Akbank Yayınları, Sayı 62, 7.
- Berktaş, H. (2005). *Türkiye Tarihi 1, Osmanlı Devletine Kadar Türkler*. İstanbul. Cem Yayınevi.
- Cambaz, M. Arşivi.
- Durukan, A. (2002). *Anadolu Selçuklu Sanatında Kurucular ve Sanatçılar*. Ankara: Cem Yayınları, 423.
- Haşim, K. Şimşek, F. Kuş. A. ve Dıvarcı, İ. (2012). *Anadolu Selçuklu Eserleri Fotoğraf Albümü*. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları, No:36.
- İrepoğlu, G. (2019). *Turkuaz Gökyüzünün ve Yeryüzünün Mirası*.
- Koçak, T. (2017). The Struggle Between the Caliphate and Byzantium For the City of Amorium (Amorion). *Porphyra*, Anno XIII, N. 25, 2017, s. 70-87.
- Koçak, T. (2008). *Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi'nde Afyonkarahisar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara.
- Mülayim, S. (1982). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler (Selçuklu Çağı)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öney, G. (1976). *Türk Çini Sanatı*. İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası Yayınları.
- Öney, G. (1987). *İslam Mimarisinde Çini*. İzmir: Ada Yayınları.
- Özkul, K. (2000). "Sivas Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası", *Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi (IJVUTS)*, c.2, sy. , s. 56-81.
- Özkul, K. (2018). "Anadolu Selçuklu Dönemi Taş İşlemeciliğinde Hayat Ağacı Motifi". 4. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi (UBAK)*. Ankara. Doğan Matbaacılık, 231-238.
- Tanpınar, A. H. (2004). *Beşşehir*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Yetkin, Ş. (1986). *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*. İstanbul.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ince-minareli-medrese>, adresinden 21.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.selcuklu.bel.tr/ilcemiz/detay/291/mevlana-turbesi.html>, adresinden 21.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44419/beysehir-esrefoglu-camii-konya.html> adresinden 21.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.kulturportali.gov.tr/> adresinden 21.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<https://www.ergenekun.net/oguz-kagan-destani.html> adresinden 29.10.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.selcuklumisasi.com/architecture-detail/alaeddin-camii-4> adresinden 10.1.2019 tarihinde alınmıştır.

<http://www.selcuklumisasi.com/architectural-buildings> adresinden 10.1.2019 tarihinde alınmıştır.

Extended Abstract

Turkestan geography;" Turkish color " also referred to as turquoise, 3. in the Huns in the century, 9-13. karahanids in the centuries, 11. Century in the land of Iran, 12-13. throughout the centuries, he has worked in many fields from jewelry to ornaments, from weaving to accessories during the Seljuk and Ottoman periods in Anatolia. 11. mid-century Seljuk Sultan Alparslan then be overwhelmed by the Byzantine armies after the victory of Malazgirt (Koçak, 2017; s. 81), Turkish tribes from Anatolia, they brought with them scientists, with the participation of experts art and craft, cultural knowledge and skills are merged with the culture of Anatolia. They have a rich repertoire with a variety of techniques, styles and decorations, and have started to create a new culture and art environment (Özkul: 2000; s. 57). First Iznik, then Konya, Beyşehir, Akşehir, Kayseri, Sivas, Erzurum, Afyon, Tokat, Amasya, Malatya and Alanya started the rapid construction, Sultan I. It reached its peak during the reign of Alaeddin Keykubad and brought the Seljuk style to the Islamic world. (Özkul, 2018; s. 231).

Although they adhered to the experience, knowledge and traditions of the Turks in the process of making Anatolia their home, they were also open to innovations and New syntheses. Turquoise was used as an indispensable color in the decorations of the Anatolian Seljuks and principalities period. Turquoise and blue colors dominate the glazed bricks used in the exterior parts of the Seljuks ' architectural structures, the mosaic decorations created with herbal motifs, geometric decorations and lettering. In the interior of the buildings, the mosaics, especially used in decorations, and the tiles, such as a turquoise jewel, equipped the interior. Seljuks loved and used everywhere with turquoise sealed art.

In Anadolu Selcuklu architecture, the Banis are composed of Sultans, viziers, gentlemen and commanders. Although the Banis come from among the palace environs and rulers, there are also clergy, ahis, merchants and doctors from other parts of the society (Durukan, 2002; s. 475). In the works created during this period in which both the Banis who made the works of art and the artist's life were shaped by religion, the artist chose symbols, figures, motifs inspired by nature to explain things, and applied them in his compositions.

The tradition, the social structure, the belief system and the cultural influences acquired from the conquered places that we face in the substructure of Anadolu Selcuklu art are the architectural stones of the formation of this civilization. The Anatolian Seljuks also reflected some of their beliefs, which remained within their culture from the pre-Islamic period, in their

decorations. The motifs of the pre-Islamic period developed under the influence of national culture, and after the adoption of Islam, these motifs became richer. The fact that the Turks who entered into the religion of Islam adopted common motifs and made them suitable within the framework of their own characteristics enabled the formation of a rich and diverse portfolio of motifs (Mülayim, 1982; s. 79).

Turquoise, which was used in minarets, mosques, masjids, madrasahs, arches, portals, Windows, Ewan, mihrabs, domes and Dome transitions, sarcophagi and palaces during Anadolu Selcuklu period, was applied in different techniques in these architectural structures. The exterior of the architectural structures are decorated with glazed and unglazed bricks, the interior is decorated with Mosaic, faux mosaic, Hexagonal and octagonal, four arms, plain and gold leaf tile decorations. In architecture, especially in minarets as glazed and unglazed brick areas, glazed brick as the color of glaze most turquoise and rarely blue and eggplant purple colors were used. Glazed brick is a common technique in Seljuk architecture has been used close to the color turquoise turquoise, and especially copper oxide (Öney, 1976; s. 9) in the plate of the tiles used in the walls of the palace, with figures and motifs free artists brush strokes handles, turquoise blue, close to turquoise in some places, in some places, as near Green toning was used. Turquoise firuze, which is close to Green, is also called (Irepoğlu, 2019; s. 2).

Turquoise is used as both exterior and interior decoration within the major architectural works; Konya Alâeddin Cami, Siirt Ulu Cami Minaresi, Kayseri Güllük Medresesi, Konya Hatuniye Cami, Sivas Şifaiye Medresesi, Beyşehir Kubad Abad Sarayı, Malatya Ulu Cami, Konya Akşehir Taş Medrese, Konya Bulgur Tekke Mescidi, Tokat Ali Tusi Kümbeti, Konya Akşehir Küçük Ayasofya Mescidi, Konya Sırçalı Medrese, Konya Karatay Medresesi, Konya Sahip Ata Külliyesi, Konya İnce Minareli Medrese, Akşehir Seyyid Mahmut Hayrani Türbesi, Sivas Çifte Minareli Medrese, Sivas Gök Medrese, Sivas Buruciye Medresesi, Konya Şeyh Sadreddin Konevi Cami, Tokat Gök Medrese, Afyonkarahisar Çay Taş Medresesi, Amasya Toruntay Türbesi, Konya Sahip Ata Türbesi, Ankara Aslanhane (Ahi Şerafettin) Cami, Erzurum Çifte Minareli Medrese ve Kümbeti, Konya Beyşehir Eşrefoğlu, Konya Cemal Ali Dede Zaviyesi, Konya Akşehir Alaaddin Ulu Cami, Erzurum Yakutiye Medresesi are located.

The world languages of Turkish “Turkuaz” English “Turquois and Turquoise”, French “Turquois”, Spanish “Turquesa”, the German “Türkis”, Italian “Turchese” called and

accepted around the world for centuries as the word is used, turquoise, stone color and expresses the same meaning in international terminology.

Chemical structure: $\text{Cu}(\text{Al}, \text{Fe}^{3+})_6[(\text{OH})_4\text{I}(\text{PO}_4)_2]_2 \cdot 2.4\text{H}_2\text{O}$ turquoise, according to the Mosch measure revealed by the German mineralist Friedrich Mosh in 1812, has a hardness of 5-6 and density of 2.13-2.8 Fr. (Irepoğlu, 2019; s. 31) in Yesil weighted turquoise (firuze), the lead oxide ratio rises. Light blue predominantly turquoise has a high alkali rate. Turquoise stone is dry, its color is green at the rate of decrease in water. Turquoise is formed by the combination of Yesil and blue, and has gathered positive characteristics of both colors. The calm, depth and stillness of the blue and the balance of the green and the energy emitted by the Rays are harbored. Many ancient cultures believed in the protective and talismanic power of turquoise. Turquoise, which is relaxing and calming, is used to treat headaches, allergies, irritants, cuts and burns. Turquoise also has the ability to collect attention and concentration. It has been used and continues to be used in jewelry, clothing, decorations and many other areas, although it is against the evil eye.